ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З НАДАННЯ ПОСЛУГ У СФЕРІ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

СВІТЛАК Ірина Іванівна - доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету
ORCID: 0000-0002-4408-6868
УДК 347.44
DOI 10.32782/NP.2022.4.17

Стаття присвячена дослідженню питань цивільно-правового забезпечення регулювання сфери надання психологічної допомоги в умовах такого нового та неочікуваного виклику для всієї цивілізованої спільноти, як повномасштабна війна в Україні. Військова інтервенція рф загострила проблеми у сфері охорони психічного здоров'я (спричинила глибокі, складні та стійкі психічні травми у людей), що потребує посилення глобальної підтримки психічного здоров'я та психосоціальної підтримки всіх, хто переживає війну.

У публікації проаналізовані інституційні зміни системи психічного здоров'я України та обґрунтовано важливість ефективного правового регулювання організації процесу надання психологічної допомоги.

Представлений комплексний огляд та надана оцінка чинної нормативно-правової бази, що регламентує відносини з надання послуг у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки під час воєнних дій. Виокремлено важливість створення дієвої моделі надання психологічних послуг для окремих категорій громадян соціального характеру (діти; здобувачі освіти; особи, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членам сімей таких осіб та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни і членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України), що постраждали внаслідок воєнної агресії; внутрішньо переміщені особи; особи, постраждалі від насильства тощо) під час воєнного стану.

Виокремлено особливості цивільно-правового регулювання надання психологічних послуг. Представлений багатокомпонентний підхід до розуміння категорій «послуга у сфері психічного здоров'я», «психологічна послуга», «послуга з психосоціальної підтримки», «послуги з психологічної допомоги та реабілітації», «психосоціальна послуга» за яким, у загальному розумінні, формою реалізації конституційного права людини на охорону здоров'я є право на медичну послугу, яка спрямована на особисте немайнове благо особи – здоров'я, а в спеціальному сенсі - з огляду на існуючу загрозу психічному здоров'ю людини внаслідок збройної агресії росії та оголошення в Україні воєнного стану - право на психологічну послугу є невід'ємною складовою права на охорону здоров'я, зокрема психічне, та спрямоване на забезпечення благополучного стану людина, за яким вона може реалізувати власний потенціал, впоратися із життєвими стресами, продуктивно та плідно працювати, а також робити внесок у життя своєї спільноти.

Резюмуючи визначені основні вектори осучаснення законодавства у сфері надання психологічної допомоги в умовах повномасштабної війни та зростаючого попиту населення на психологічні послуги, зокрема, автором обґрунтував необхідність унормування понятійно-категоріального апарату у сфері надання психологічної допомоги; чіткої регламентації порядку, форм та видів послуг у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Інтегрування психологічної підтримки в усі сфери життєдіяльності людини потребує також належної правової регламентації відносин у сфері здійснення професійної немедичної діяльності компетентних психологів з надання психологічних послуг; чітке формулювання правового модусу суб'єктів цих відносин; розмежування сфер платної та безоплатної психологічної допомоги; визначення стандартів якості послуг; унормування низки організаційно-правових питань (саморегулювання, сертифікація, ліцензування, відповідальність та ін.).

Вбачається, що розв'язання сформульованих у публікації науково-теоретичних та практичних проблем повинно ґрунтуватись на балансі інтересу людини та суспільства (аналіз поточних потреб населення та прогнозування, як вони можуть зростати, з урахуванням впливу наслідків війни на психіку людей). Такий підхід відповідатиме запиту українців на дотримання фундаментальних принципів громадянського суспільства та впровадження європейського досвіду регулювання приватноправових відносин.

Ключові слова: психічне здоров'я, медична допомога, послуги, медичні послуги, психосоціальна підтримка, послуги з охорони психічного здоров'я, психологічна допомога, психологічні послуги, психотерапевтичні послуги, психолог, соціальні послуги.

Постановка проблеми

Прагнення України до розбудови цілісної та ефективної системи охорони психічного здоров'я, яка б функціонувала в єдиному міжвідомчому просторі та, відповідно, забезпечувала якісне життя людини для нашої країни не є новим гаслом. Свого часу на нормативному рівні у Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року, схваленій розпорядженням КМУ від 27.12.2017 р. № 1018-р [1], уже були окреслені основні компоненти проблеми у сфері охорони психічного здоров'я в Україні. Однак, сучасні виклики, обумовлені спочатку пандемією коронавірусної хвороби, а потім повномасштабним вторгненням рф, особливо на тлі тотальної цифровізації всіх сфер суспільного життя, лише загострили потребу розбудови модерної вітчизняної моделі системи психологічного здоров'я та психологічної допомоги, яка б охоплювала якісні психологічні послуги, запит на які сьогодні є надзвичайно високим. Адже війна, що створює реальні загрози життю, здоров'ю, майну людини, беззаперечно, є стресом, причиною знервованості, тривоги і т.п. для всіх пересічних громадян. Вбачається, що саме військова агресія росії стала тим каталізатором, що змінив загальнодержавну візію на психічне здоров'я та психологічну допомогу, психологічні послуги, взагалі.

Низький пріоритет психічного здоров'я та неефективність державної системи охорони психічного здоров'я, який спостерігався впродовж останніх років наразі змінився активними ініціативами та загальною переоцінкою питання ментального здоров'я населення. Підтвердженням інституційних змін системи психічного здоров'я стали динамічні нормотворчі процеси щодо врегулювання відносин з надання психологічної допомоги, що, на нашу думку, безпосередньо пов'язані з оголошенням в Україні воєнного стану. Зокрема, нещодавно на 75-й сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я (надалі - ВООЗ), першою леді країни була репрезентована Національна програма психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (надалі - Програма), мета якої створення української моделі системи психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, а підґрунтям цієї Програми мають стати засадничі світові принципи та стандарти. З-поміж основних завдань, визначених Програмою, є розбудова ефективної системи якісних і доступних послуг із психічного здоров'я. Окрім того, впродовж 2022 року була прийнята низка нормативно-правових актів, спрямованих на унормування відносин з надання психологічної допомоги як в окремих сферах, так і щодо окремої категорії громадян. З цього приводу слід зазначити, що наразі в Україні триває відкритий відбір суб'єктів надання послуг із психологічної реабілітації для ветеранів і членів їх сімей, активно удосконалюються сфера психологічних послуг і соціально-педагогічного патронажу суб'єктів навчально-виховного процесу для всіх закладів освіти.

Варто також звернути увагу на той чинник, що в Україні тривалий час у питаннях надання психологічної допомоги панує певний нігілізм щодо розуміння змісту психологічної допомоги взагалі, та диференціації психологічних, психотерапевтичних та психіатричних послуг, так само щодо визначення суб'єктів їх надання, методів, форм, зокрема.

Враховуючи вищевикладене, комплексне висвітлення теоретико-прикладних проблем розбудови ефективної модерної системи надання послуг із надання послуг у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки крізь призму тривалої військової агресії з боку рф є надзвичайно актуальним питанням як у юридичній науці, так і в галузі психології та психотерапії, педагогіки, публічного управління тощо.

Стан опрацювання цієї проблематики

Мультидисциплінарна природа окремих аспектів досліджуваної проблеми підтверджена значною низкою наукових досліджень. Певні питання надання психологічних послуг досліджувались у роботах фахівців у галузі психології, психотерапії та психіатрії, педагогіки і соціології. У юридичній площині сфера психологічних послуг у контексті права на медичну допомогу та медичні послуги розглядалась у працях

С. Б. Булеци, А.А. Герц, В.В. Горбунової, Є.В. Карпенка, Р.А. Майданика, Г. Миронової, М.В. Менджул, Н.Б. Побіянської, О.С. Пояснюк, В.О. Савченка, І.Я. Сенюти, В.Ю. Стеценко, Р.О. Стефанчука, Н.С. Хатнюк, Є.О. Харитонова та ін. Проте питання оцінки ефективності правового регулювання відносин з надання психологічних послуг у надзвичайно складних умовах війни потребує додаткового аналізу. Окрім того, сьогодні бракує наукових досліджень цивільно-правового регулювання відносин з надання психологічної допомоги, зокрема, професійних психологічних послуг різним категоріям отримувачів послуг.

Мета статті на підставі аналізу чинного та перспективного законодавства, що регламентує порядок надання психологічної допомоги, – здійснити науково-теоретичну оцінку теоретико-прикладних аспектів досліджуваної проблеми, з конкретними пропозиціями по удосконаленню законодавства та формулюванням авторської дефініції психологічної допомоги та визначенням цивільно-правової природи психологічної послуги як об'єкта правовідносин.

Виклад основного матеріалу

Психічне травмування у людей, які живуть в умовах війни, що стало масовим явищем в Україні, є беззаперечним фактом. Навіть люди із високим рівнем стресостійкості не можуть не відчути вплив війни. За таких умов запит на психологічну допомогу є надзвичайно високим, а професійність та доступність отриманих послуг з відновлення та збереження психічного здоров'я не менше важливі, ніж якісні стандарти та протоколи щодо надання медичних послуг зі збереження фізичного здоров'я.

Досліджуючи питання створення сучасної моделі надання психологічних послуг в межах цієї публікації, вбачається доцільним зупиниться на науково-теоретичному осмисленні основних категорій досліджуваної сфери суспільних відносин. Варто зупинитись на розумінні самого поняття «психологічна допомога».

Слід зазначити, що в Україні наразі відсутній спеціальний закон (на кшталт Законів України «Про психіатричну допомогу» чи «Про соціальні послуги»), який би безпосередньо визначав організаційно-правові засади провадження діяльності з надання професійних психологічних послуг особами із вищою немедичною освітою (магістерським ступенем за фахом «психологія») та унормував відносини з надання психологічної допомоги населенню.

Ідея прийняття спеціального нормативного акта у цій сфері не є новою для наукової психологічної та юридичної спільноти. На відсутності комплексної системи перевірки відповідності психологів кваліфікаційним вимогам на різних етапах їх професійної діяльності та необхідності нормативного врегулювання ліцензування/сертифікації психологічної допомоги, а також визначенні гарантій захисту прав клієнтів, що в подальшому стане найкращим результатом психологічного втручання, наголошував у своїх фундаментальних дослідженнях С.І. Яковенко [2, с. 12].

Свого часу розробкою проєкту Закону України «Про надання психологічної допомоги населенню» (надалі - Проєкт) займалась робоча група під керівництвом дійсного члена НАПН України, д.псих.н., проф. С. Максименка, до складу якої також увійшли досвідчені науковці, психологи і юристи [3, с. 2].

У Проєкті була запропонована наступна дефініція поняття «психологічна допомога»: «… - це професійна психологічна підтримка та сприяння, що надаються людині, сім'ї або групі осіб з метою вирішення їхніх психологічних проблем, подолання складної психологічної ситуації, сприяння соціальній адаптації, саморозвитку, самореалізації, реабілітації тощо ...» [3, с. 6].

Більш розгорнуте визначення міститься у Проєкті Наказу МОЗ України «Про затвердження Порядку надання психологічної допомоги», що був нещодавно представлений для громадського обговорення: «… психологічна допомога – різновид допомоги у сфері охорони здоров'я з метою профілактики чи лікування розладів психіки та поведінки, подолання складних життєвих обставин чи вирішення інших проблем психічного здоров'я, яка надається у

формі психотерапії, психологічної консультації, першої психологічної допомоги, кризового психологічного втручання, психологічного втручання низької інтенсивності чи психологічної реабілітації…» [4]. Слід зауважити, що в пояснювальній записці до цього проєкту наказу розробники помилково формулюють мету прийняття акта як удосконалення організації та забезпечення потреб населення в отриманні послуг з психіатричної допомоги та реабілітації. Наразі організаційно-правові засади надання саме психіатричної допомоги вже врегульовані на рівні спеціального Закону України «Про психіатричну допомогу». Тому певний нігілізм щодо диференціації психологічної, психотерапевтичної, психіатричної допомоги та розумінні змісту такої діяльності, та суб'єктів надання такої допомоги зустрічається не лише в пересічних громадян.

Вищеназваним проєктом наказу також запропоновано скасування Наказу МОЗ України від 15.04.2008 р. № 199 «Про затвердження Переліку методів психологічного і психотерапевтичного впливу» (надалі - Перелік) [5], який, на думку професійних психологів, є архаїчним та не відповідає сучасним стандартам та методам психологічної допомоги. Така пропозиція є слушною та не викликає зауважень. Наразі у досі чинному Переліку відсутнє нормативне розуміння поняття «психологічна допомога», а йдеться про ісучасні методи психологічного і психотерапевтичного впливу, як спрямовані дії на психіку людини, усвідомленого або неусвідомленого характеру за допомогою переконання, психологічного преформування або сугестії для формування певної системи уявлень, дій та відношень, які суб'єктивно сприймаються особою як особисто приналежні [5].

Аналіз чинного законодавства дає можливість провести порівняльно-правовий аналіз чинних нормативних дефініцій поняття «психологічна допомога» із запропонованими у проєктах відповідних нормативно-правових актів. Зокрема, за чинною Постановою КМУ від 29.11.2022 р. № 1338, якою гарантовано надання безоплатної психологічної допомоги ветеранам та членам їх сімей, психологічна допомога – це діяльність, спрямована на професійну допомогу особі, яка має ризик розвитку розладів психіки та поведінки, сприяння особі в психосоціальній адаптації до зміненої життєвої ситуації, осмисленні її досвіду, розширенні самоусвідомлення та можливостей самореалізації, а також допомогу з метою розв'язання психологічних проблем, зумовлених складними життєвими обставинами, кризовим станом, надзвичайною ситуацією та/або катастрофою, воєнними діями [6].

Відповідно до оновленого Класифікатора медичних інтервенцій НК 026:2021 [7] психологічну допомогу віднесли до реабілітаційної і паліативної допомоги, тому варто також проаналізувати дефініцію психологічної допомоги за спеціальним законодавством.

Згідно з ч. 1. ст. 1 Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» психологічна допомога в реабілітації - діяльність, спрямована на відновлення та підтримку функціонування особи у фізичній, емоційній, інтелектуальній, соціальній та духовній сферах із застосуванням методів психологічної та психотерапевтичної допомоги у формах психотерапії, психологічного консультування або першої психологічної допомоги [8].

Отож, слід констатувати відсутність у чинному та перспективному законодавстві єдиної загальноприйнятної дефініції, яка б охоплювала основні ознаки цього виду допомоги. На нашу думку, такими ознаками психологічної допомоги мають стати, у першу чергу, професійність. У Проєкті та Постанові КМУ від 29.11.2022 р. № 1338 є вказівка на цю ознаку «професійна психологічна підтримка» / «діяльність, спрямована на професійну допомогу», що ж до проєкту наказу МОЗ України, то в запропонованому визначенні йдеться лише про певний різновид допомоги у сфері охорони здоров'я. Саме професійність надавачів психологічних послуг є гарантією якості надання психологічної допомоги, тому встановлення чітких кваліфікаційних вимог також потребує нормативного врегулювання. По-друге, це діяльність з надання психологічних послуг, що спрямована

на відновлення та збереження психічного здоров'я. З цього приводу варто зазначити, що в міжнародно-правових актах визнається право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я, що підтверджує тезу про важливість психічного здоров'я.

На нашу думку, психологічна допомога – це вид професійної діяльності, що включає комплекс психологічних послуг, спрямованих на профілактику, діагностику, лікування психічних розладів, реабілітацію з метою відновлення та збереження психічного здоров'я.

Не випадково в авторській дефініції нами запропоновано замінити невичерпний перелік форм психологічної допомоги терміном «психологічні послуги». Вбачається, що така конструкція більш вдало віддзеркалює зміст цього виду допомоги.

Не применшуючи значення та науковий доробок розробників Проєкту, які зазначали, що прийняття закону унормує відносини у сфері надання психологічних послуг, жодної згадки про психологічні послуги, а тим паче нормативної дефініції авторами законопроєкту не запропоновано. Аналіз чинного та перспективного законодавства у досліджуваній сфері суспільних відносин дає підстави стверджувати, що саме питання про психологічні послуги є наріжним каменем. У нормативно-правових актах, що регламентують відносини з надання психологічної допомоги хаотично застосовуються термінологічний ряд: психологічні послуги, послуги з охорони психічного здоров'я, психосоціальні послуги, послуги з психіатричної допомоги та реабілітації, послуги з психологічної допомоги, при цьому жодних визначень та критеріїв їх розмежування не пропонується.

Свого часу нормативна дефініція психологічних послуг містилась у ст. 5 Закону України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 р. (втратив чинність): « … психологічні послуги - надання консультацій з питань психічного здоров'я та поліпшення взаємин із соціальним оточенням, застосування психодіагностики, спрямованої на вивчення соціально-психологічних характеристик особистості, з метою її психологічної корекції або психологічної реабілітації, надання методичних порад…» [9]. У чинному Законі України «Про соціальні послуги» від 19.01.2019 р. [10], який регламентує відносини з надання соціальних послуг (у тому числі і психологічних), фінансування яких здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, спеціальних фондів, коштів підприємств, установ та організацій, плати за соціальні послуги тощо, такого виду соціальної послуги, як психологічна, на відміну від попереднього закону, взагалі не виокремлено.

Науково-теоретичне розуміння психологічних послуг представлено за результатами дисертаційного дослідження О.С. Пояснік, яка пропонує тлумачити психологічні/психотерапевтичні послуги як професійну немедичну діяльність компетентного психолога/психотерапевта, що спрямована на надання клієнту психологічної чи психотерапевтичної допомоги, що включає психологічну профілактику, психологічну діагностику, психологічну терапію та, у необхідних випадках, – післяпсихотерапевтичний нагляд з метою забезпечення стану врівноваженості та гармонії психіки клієнта [11, с. 15].

На нашу думку, висновки, сформульовані дослідницею, виключають можливість надання таких послуг іншими особами, наприклад, особами з вищою медичною освітою, адже психологічні/психотерапевтичні послуги можуть надаватись особами з медичною освітою, тому ознака – немедична діяльність компетентного психолога/психотерапевта не може бути кваліфікуючою для цього виду послуг.

Варто зазначити, що така законодавча прогалина в чіткому тлумаченні поняття «послуга» зумовлює стан правової невизначеності в розумінні сутності послуг як об'єкта цивільних прав, спричиняє появу різних поглядів на послугу як об'єкт цивільних прав. Зауважуємо, що після прийняття ЦК України, закріплення правового регулювання послуги як об'єкта цивільних прав, наукові пошуки у цьому напрямі тривають, що зумовлено процесами вдосконалення міжнародно-правових інституцій, пов'язаних із впровадженням глобальних цифрових змін [12].

Розглядаючи послугу взагалі як благо, що слугує задоволенню потреб замовника послуги, сучасні психологічні послуги набувають нового змісту під впливом такого непередбачуваного виклику, як війна. Проблеми, з якими стикнулися пересічні українці, потребують нових підходів та розбудови нової моделі взаємин між психологом та отримувачем послуг задля забезпечення психічного здоров'я людини.

Резюмуючи викладене, відмітимо, що психологічна послуга є об'єктом цивільних прав та відповідає всім узагальнювальним рисам, притаманним цивільним послугам як об'єктам, але характеризується специфічними ознаками, що вирізняють її поміж інших видів послуг, зокрема:

- спрямованість дій послугонадавача на задоволення потреби споживача послуги в особливих нематеріальних духовних благах – відновлення та збереження психічного здоров'я;

- з метою забезпечення належного виконання зобов'язань з надання психологічних послуг в окремих галузях (наприклад освіта) розроблені стандарти та алгоритми дій;

- сфера надання психологічних послуг – галузь поєднує приватні та публічні відносини, але відносини, що ґрунтуються на засадах юридичної рівності, слід кваліфікувати як цивільно-правові.

Отож, як у нормативних актах слід констатувати відсутність єдиної правової позиції щодо трактування понять «психологічна допомога» і «психологічна послуга», так і в наукових розробках панує дискусійність з цього приводу.

Висновки

Незважаючи на масштабність і складність проблеми, адже сьогодні значна кількість українців потребує психологічної допомоги, а розлади психічного здоров'я залишаються основним фактором захворюваності та інвалідності серед населення світу, вітчизняна система надання психологічних послуг різним категоріям отримувачів послуг динамічно розбудується, оновлюється спеціальна нормативна база, стартує загальнонаціональна ініціатива із зміцнення психічного здоров'я.

Наразі слід констатувати відсутність загальноприйнятного, уніфікованого як нормативного, так і науково-теоретичного трактування психологічної допомоги та психологічної послуги. Якнайшвидше унормування відносин з надання психологічних послуг, виокремлення психологічної допомоги у сфері охорони здоров'я поміж інших видів, чітка конкретизація видів психологічних послуг, запровадження стандартів надання психологічної допомоги, конкретизація суб'єктів з визначенням їх правових модусів на рівні спеціального Закону України «Про психологічну допомогу» сприятиме забезпеченню доступності психологічних послуг та сприятиме розбудові сучасної моделі надання якісних та професійних психологічних послуг.

Література

1. Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року: Розпорядження КМУ від 27 грудня 2017 року № 1018-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80#Text

2. Яковенко С.І. Психологічна допомога населенню України як предмет наукових пошуків. *Актуальні проблеми психології*. 2018. Т. III: Консультативна психологія і психотерапія. Випуск 14. С. 8 – 25.

3. Барко В.І. Психологічно-правові засади розроблення проєкту закону України «Про надання психологічної допомоги населенню»: Наукова доповідь на загальних зборах НАПН України 17 грудня 2019 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2019. 1(1). С. 1-15.

4. Про затвердження Порядку надання психологічної допомоги: Проект Наказу МОЗ України. URL: https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%93%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5%20%D0%BE%D0%B1%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F/2022/09/09/%D0%9F%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%BE%D0%BA%20%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%9F%D0%94.pdf

5. Про затвердження Переліку методів психологічного і психотерапевтичного впливу»: Наказ МОЗ України від 15 квітня 2008 року № 199. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0577-08#Text

6. Порядок та умови надання безоплатної психологічної допомоги особам, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членам сімей таких осіб та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни і членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» Постанова КМУ від 29 листопада 2022 року № 1338. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1338-2022-%D0%BF#Text

7. Таблиця співставлення медичних послуг з кодами національного класифікатора НК 025:2021 «Класифікатор хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я» та/або національного класифікатора НК 026:2021 «Класифікатор медичних інтервенцій»: Наказ МОЗ України від 03 квітня 2020 року № 773. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0773282-20#n9

8. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України від 03 грудня 2020 року № 1053-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text

9. Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 року № 966-IV. Втрата чинності від 01 січня 2020 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15#Text

10. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text

11. Пояснік О. С. Цивільно-правове регулювання надання психологічних та психотерапевтичних послуг: автореф. дис. … канд. юрид. наук. 12.00.03. Харків, 2019. 22 с.

12. Світлак І.І. Цивільні правовідносини з надання послуг в умовах цифровізації: монографія. Тернопіль: ВПЦ «Університетська думка», 2021. 343 с.

I. Svitlak

CIVIL LAW REGULATION OF RELATIONS IN THE PROVISION OF SERVICES IN THE FIELD OF MENTAL HEALTH AND PSYCHOSOCIAL SUPPORT

Article is devoted to the study of civil law regulation of the sphere of psychological assistance in the conditions of such a new and unexpected challenge for the entire civilized community as a full-scale war in Ukraine.

The military intervention of the Russian Federation has exacerbated mental health problems (caused deep, complex and persistent mental trauma in people), which requires strengthening of global support for mental health and psychosocial support for all those who are experiencing war.

The publication analyzes institutional changes in the mental health system of Ukraine and substantiates the importance of effective legal regulation of the organization of the process of providing psychological assistance.

The article provides a comprehensive overview and assessment of the current legal framework governing the provision of mental health and psychosocial support services in times of war.

The importance of creating an effective model of psychological services for certain categories of citizens of social nature (children; students; persons discharged or released from military service, war veterans, persons with special services to the Motherland, family members of such persons and family members of deceased war veterans and family members of deceased defenders of Ukraine) who suffered as a result of military aggression; internally displaced persons; persons affected by violence, etc.

The author highlights the features of civil law regulation of psychological services, presents a multicomponent approach to understanding the categories of "mental health service", "psychological service", "psychosocial support service", according to which, in a general sense, the form of realization of the constitutional human right to health care is the right to a medical service aimed at the personal non-property benefit of a person - health,

and in a special sense - in view of the existing threat to human mental health as a result of the armed aggression of Russia and the declaration of martial law in Ukraine - the right to psychological services is an integral part of the right to health care, in particular mental health, and is aimed at ensuring a well-being of a person, in which he or she can realize his or her own potential, cope with life stresses, work productively and fruitfully, and contribute to the life of his or her community.

Summarizing, the main vectors of modernization of legislation in the field of psychological assistance in the conditions of a full-scale war and the growing demand of the population for psychological services are identified, in particular, the author substantiates the need to standardize the conceptual and categorical apparatus in the field of psychological assistance; clear regulation of the procedure, forms and types of services in the field of mental health and psychosocial support.

The integration of psychological support into all spheres of human life also requires proper legal regulation of relations in the field of professional non-medical activities of competent psychologists in the provision of psychological services; clear formulation of the legal modus operandi of these relations; delimitation of the spheres of paid and free psychological assistance; definition of quality standards for services; regulation of a number of organizational and legal issues (self-regulation, certification, licensing, liability, etc.).

It is believed that the solution of scientific, theoretical and practical problems formulated in the publication should be based on the balance of human and social interests (analysis of the current needs of the population and forecasting how they may grow, taking into account the impact of the consequences of the war on the psyche of people). This approach will meet the demand of Ukrainians for the observance of fundamental principles of civil society and the implementation of European experience in the regulation of private law relations.

Keywords: mental health, medical care, services, medical services, psychosocial support, mental health services, psychological care, psychological services, psychotherapeutic services, psychologist, social services.